

Київський Університет імені Бориса Грінченка
Borys Grinchenko Kyiv University

№2 (4) 2020

Наукове електронне періодичне
видання

**СПОРТИВНА НАУКА ТА
ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ**

Scientific E-Journal

**SPORT SCIENCE AND
HUMAN HEALTH**

ISSN 2664-2069 (online)
DOI: 10.28925/2664-2069.2020.1

Спортивна наука та здоров'я людини:

Наукове електронне періодичне видання. – К., 2020. – № 2(4). – 153 с.

В науковому електронному періодичному виданні «Спортивна наука та здоров'я людини» публікуються результати наукових досліджень актуальних напрямків спорту, фізичного виховання, фізичної культури, спортивної медицини, фізичної терапії, ерготерапії, сучасних рекреаційно-оздоровчих технологій, а також досліджень, що стосуються здоров'я людини та є важливими для забезпечення інноваційного розвитку України.

Наукове видання призначено для науковців, тренерів, спортсменів, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, студентів закладів вищої освіти галузі фізичного виховання та спорту, а також фахівців з охорони здоров'я, фізичної терапії, ерготерапії.

Головний редактор:

Сушко Р.О., д.фіз.вих., доцент (Україна)

Випускові редактори:

Латишев М.В., к.фіз.вих., доцент (Україна); *Ярмолюк О.В.*, к.фіз.вих., доцент (Україна)

Члени редакційної колегії:

Баришок Т.В., к.фіз.вих., доцент (Україна);

Білецька В.В., к.фіз.вих., доцент (Україна);

Виноградов В.Є., д.фіз.вих., професор (Україна);

Височіна Н.Л., д.фіз.вих., с.н.с. (Україна);

Воробйова А.В., к.фіз.вих., доцент (Україна);

Девесіглу С., професор (Туреччина);

Коваленко С.О., д.б.н., професор (Україна);

Кормільцев В.В., к.фіз.вих. (Україна);

Лаца З., професор (Угорщина);

Лисенко О.М., д.б.н., професор (Україна);

Лопатенко Г.О., к.фіз.вих., доцент (Україна);

Навратіл Л., д.мед.н., професор (Чеська Республіка);

Нестерчук Н.Є., д.фіз.вих., професор (Україна);

Одинець Т.Є., д.фіз.вих., доцент (Україна);

Пітин М.П., д.фіз.вих., професор (Україна);

Приходько В.В., д.пед.н., професор (Україна);

Савченко В.М., д.мед.н., професор (Україна);

Сінжине В., професор (Литовська Республіка);

Талагір Л.-Г., професор (Румунія);

Тимрук-Скоронад К.А., к.фіз.вих., доцент (Україна);

Хорошуха М.Ф., д.пед.н., доцент (Україна);

Шинкарук О.А., д.фіз.вих., професор (Україна).

Наказом МОН України № 886 від 02.07.2020 р. видання додано до **Переліку наукових фахових видань України категорії «Б»**, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук зі спеціальності 017 – фізичне виховання та спорт.

Наукове електронне періодичне видання «Спортивна наука та здоров'я людини / Sport Science and Human Health» включено до наукометричних баз даних і бібліотек: IndexCopernicus, CrossRef, BASE, Google Scholar, WorldCat–OCLC, ResearchGate, Бібліометрика української науки, Наукова періодика України.

Видання відкрито для вільного доступу на умовах ліцензії Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0), котра дозволяє іншим особам вільно розповсюджувати опубліковану роботу з обов'язковим посиланням на автор(ів) оригінальної роботи та публікацію роботи в цьому виданні.

За точність викладених фактів та коректність цитування відповідальність несе автор.

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 9 від 29 жовтня 2020 року).

Адреса редакції: вул. Маршала Тимошенка, 13-Б, м. Київ, 04212, Україна,

Телефон: +38 (063) 289-9-289, E-mail: journal.sshh@gmail.com

Електронна версія видання розміщена на сайті: <http://sporthealth.kubg.edu.ua/>

© Київський Університет імені Бориса Грінченка, 2020

ЗМІСТ

1. Antala Branislav, Ivashchenko Sergii, Lopatenko Georgiy. INTERNATIONAL FEDERATION OF PHYSICAL EDUCATION AND ITS IMPACT TO MONITORING OF QUALITY PHYSICAL EDUCATION IN THE WORLD	4
2. Імас Євгеній, Ярмолюк Олена, Білько Богдан, Ши Шеньвень. ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СПОРТУ	10
3. Борисова Ольга, Шутова Світлана, Нагорна Вікторія, Шльонська Ольга, Серебряков Олег, Митько Артур. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБІРНИХ КОМАНД УКРАЇНИ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ	27
4. Кашуба Віталій, Афанасьєв Дмитро. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ СОМАТОТИПОМ ТА ПОВЗДОВЖНИМИ РОЗМІРАМИ ТІЛА ПРАКТИЧНО ЗДОРОВИХ ДІТЕЙ 6-8 РОКІВ ТА ЇХ ОДНОЛІТКІВ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ	38
5. Коханська Софія. МОДЕРНІЗАЦІЯ СПОРТИВНОГО СНАРЯДУ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ СКЛАДНОСТІ ЗМАГАЛЬНИХ ВПРАВ У СТРИБКАХ НА БАТУТІ	50
6. Ляшенко Валентина, Корж Євген, Омельченко Тетяна, Петрова Наталія. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ 7-9 РОКІВ ТА ЇХНІХ ОДНОЛІТКІВ, ЯКІ СИСТЕМАТИЧНО ЗАЙМАЮТЬСЯ ТХЕКВОНДО	64
7. Маслова Олена. СТРУКТУРА НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ ПЕРЕДУМОВ КОНЦЕПЦІЇ ЗДОРОВ'ЯФОРМУЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ	74
8. Мітова Олена. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ТЕСТІВ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ГРАВЦІВ У КОМАНДНИХ СПОРТИВНИХ ІГРАХ	88
9. Молдован Андрій. ІНТЕГРАЦІЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОГО, ФІЗКУЛЬТУРНО- СПОРТИВНОГО ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ	102
10. Ромолданова Ірина. ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ТХЕКВОНДИСТІВ У ЧОТИРЬОХРІЧНИХ ОЛІМПІЙСЬКИХ ЦИКЛАХ	114
11. Ткач Юлія, Окопний Андрій, Харченко-Баранецька Людмила, Степанюк Світлана, Пітин Мар'ян. ЗМІНИ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВАРІАТИВНОГО МОДУЛЯ «СПОРТИВНА БОРОТЬБА»	130
12. Федорчук Світлана, Лисенко Олена, Колосова Олена, Хомик Ігор, Іваскевич Дарина, Тукаєв Сергій. ОЦІНКА РИЗИКУ ТРАВМАТИЗМУ СПОРТСМЕНІВ ЗА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ (ЛИЖНІ ВИДИ СПОРТУ)	141

DOI:10.28925/2664-2069.2020.2.7

УДК: 37.015.31:[796.011.3:616.988.23]

СТРУКТУРА НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ ПЕРЕДУМОВ КОНЦЕПЦІЇ ЗДОРОВ'ЯФОРМУЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Маслова Олена (A,C,D,E,F)

Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, Україна

Внесок автора: А – концепція та дизайн дослідження; В – збір даних;
С – аналіз та інтерпретація даних; D – написання статті;
E – редагування статті; F – остаточне затвердження статті

Анотація

Актуальність. Нині питання формування здоров'я дітей та підлітків всебічно розглядається системою наукового пізнання, що представляє собою самостійну, цілеспрямовану пізнавальну багаторівневу діяльність.

Мета – визначити і охарактеризувати у проекції теорії наукового пізнання передумови розробки концепції здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху.

Матеріал і методи: аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури; моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет; соціологічні методи (анкетування); метод викопіювання (огляд та вибір матеріалів із медичних карт); педагогічні методи (педагогічне тестування, педагогічний експеримент), методи математичної статистики.

Результати. Відповідно до теорії наукового пізнання, ґрунтуючись на теоретичні та емпіричні рівні і форми його функціонування, нами представлено структуру визначення й науково-доказову базу передумов концепції здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху, що об'єднали науково-обґрунтовані соціально-педагогічні, соціально-економічні, біолого-медичні, біолого-фізіологічні, еколого-середовищні, еколого-культурологічні, особистісно-мотиваційні та особистісно-дієві положення.

Висновки. Ґрунтуючись на теорії пізнання, ми окреслили чотири категорії передумов авторської концепції та гіпотези її ефективною реалізації, що передбачає безпосереднє їх врахування, а саме включення соціальних, біологічних, екологічних та особистісних засад у теоретико-методологічні основи здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху.

Ключові слова: наукове пізнання, передумови, концепція, здоров'яформування, порушення слуху, школярі, соціальні, біологічні, екологічні, особистісні, здоров'я.

SCIENTIFIC KNOWLEDGE STRUCTURE OF PREREQUISITES FOR THE CONCEPT OF HEALTH-FORMING TECHNOLOGIES AT THE PROCESS OF ADAPTIVE PHYSICAL EDUCATION FOR SCHOOL-AGE CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENTS

Maslova Olena

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, Ukraine

Abstract

Introduction. Today the question of formation of health of children and teenagers is comprehensively considered by the general system of scientific knowledge representing rather independent, purposeful cognitive multilevel activity.

Aim is to define and characterize in a projection of the theory of scientific knowledge preconditions of development of the concept of health-forming technologies in the course of adaptive physical education of children of school age with hearing impairments.

Material and methods: analysis and generalization of data of special scientific and methodical literature; monitoring of information resources of the Internet; sociological methods (questionnaires); method of copying (review and selection of materials from medical records); pedagogical methods (pedagogical testing, pedagogical experiment), methods of mathematical statistics.

Results. According to the theory of scientific cognition, based on theoretical and empirical levels and forms of its functioning, we present the structure of definition and scientific evidence base of the prerequisites for the concept of health technologies in the process of adaptive physical education of school-age children with hearing impairments scientifically-based socio-pedagogical, socio-economic, biological-medical, biological-physiological, ecological-environmental, ecological-cultural, personal-motivational and personal-effective provisions.

Conclusions. Turning to the basics of the theory of cognition, we have identified four main categories of prerequisites for the author's concept and hypothesis of its effective implementation, which involves their direct consideration, namely the inclusion of social, biological, environmental and personal principles in the theoretical and methodological foundations of health technologies in adaptive physical education school-age children with hearing impairments.

Keywords: scientific knowledge, prerequisites, concept, health formation, hearing impairment, schoolchildren, social, biological, ecological, personal, health.

Вступ. Відповідно до чинного закону України «Про вищу освіту» «якість вищої освіти – це сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства» [3, 13].

Саме ця теза нині обґрунтовує формулювання мети освітнього процесу у системі фізичного виховання, зокрема й адаптивного фізичного виховання, де чільною є думка про створення оптимальних умов для формування серед учасників цього процесу ціннісно-орієнтованої установки на здоров'я й здоровий спосіб життя. Вона передбачає

готовність до оволодіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками організації здорової життєдіяльності, а також плекання здоров'я-розвиваючих компетентностей – значущість здоров'я як найвищої загальнолюдської цінності та головного чинника досягнення успіху та благополуччя особистості чітко окреслює визначення здоров'я-формуючої діяльності як ключову компетентність у сучасній системі освіти [3, 13, 18].

Характеристика істотних особливостей здоров'яформуючої діяльності суб'єктів освітнього середовища навчального закладу щодо створення умов для забезпечення фізичного, психічного і соціального благополуччя дітей із порушеннями слуху тісно переплітаються з основоположними чинниками здоров'я і здорового способу життя. Тому проблема забезпечення фізичного, психічного і соціального благополуччя представників цього контингенту населення безпосередньо пов'язана з розв'язанням завдань формування, укріплення і збереження їхнього здоров'я [16].

У педагогічних дослідженнях останнього десятиліття в неповній мірі використовується комплексний підхід до розв'язання проблеми забезпечення фізичного, психічного і соціального благополуччя учнів із встановленими функціональними порушеннями у діяльності сенсорних систем, зокрема з вадами слуху. Якщо подібна робота і ведеться, то найчастіше це епізодичні заходи фізкультурної та спортивно-масової спрямованості [7, 17].

Цей односторонній підхід не зможе забезпечити повноцінність, ефективність збереження і зміцнення здоров'я учнів, які навчаються у спеціалізованих навчальних закладах, так і школярів загальноосвітніх закладів освіти, тож ґрунтуючись на представленій інформації вимагає організації й проведення наукових досліджень, що власне і було реалізовано у межах Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2016–2020 рр., затвердженого Міністерством освіти і науки України, розробленого у Національному університеті фізичного виховання і спорту України, за темою 3.23: «Здоров'я-формуючі технології дітей та молоді у процесі адаптивного фізичного виховання» (номер державної реєстрації 0116U001620) [12].

Мета роботи – визначити і охарактеризувати у проекції теорії наукового пізнання передумови розробки концепції здоров'я-формуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху.

Методи і організація дослідження. У ході здійснення дослідження нами були використані наступні методи: аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури; моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет; соціологічні методи (анкетування); метод вкопювання (огляд та вибір матеріалів з медичних карт); педагогічні методи (педагогічне тестування, педагогічний експеримент), методи математичної статистики.

Дослідження проводились на базі Національного університету фізичного виховання і спорту України, а також спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим слухом № 9 м. Києва, спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим слухом № 18 м. Києва, комунального загальноосвітнього навчального закладу I-III ступенів «Навчально-реабілітаційний центр №6» м. Києва та комунального закладу Київської обласної ради «Білоцерківський багатoproфiльний навчально-реабілітаційний центр».

У дослідженнях взяли участь 236 учнів віком від 13 до 19 років з різними вродженими або набутими вадами слуху.

Організація дослідження включала три етапи:

- перший етап передбачав аналіз сучасних літературних джерел вітчизняних і зарубіжних авторів із метою оцінювання загального стану проблеми, визначення мети роботи, окреслення програми досліджень та розробку методів соціологічного дослідження;

- другий етап включав організацію та проведення констатувального експерименту для отримання нових теоретичних і експериментальних даних щодо визначення рівня фізичного розвитку, фізичної працездатності та теоретичної підготовленості дітей із вадами слуху;

- третій містив теоретичне та емпіричне вивчення і обґрунтування передумов розробки концепції здоров'яформуючих технологій у

процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху.

Під час проведення математичного аналізу даних приймалася статистична надійність $P = 95\%$ (вірогідність помилки 5% , тобто рівень значущості $p = 0,05$); математична обробка проводилася на персональному комп'ютері із застосуванням програмних пакетів MS Excel XP, Statistica 6.0, розроблених фірмами Microsoft, Statsoft (США).

Протоколи експериментів затверджено комісією з етики Національного університету фізичного виховання і спорту України. Відповідно до етичних норм, усі учасники добровільно надавали письмову інформовану згоду на участь у всіх етапах педагогічного експерименту, для подальшого аналізу та розкриття їх персональних даних під час тлумачення і публікації результатів дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Згідно з основами теорії наукового пізнання та відповідно до форм функціонування наукового пізнання нами було визначено ідею нашого дослідження як істинне знання про дійсність із можливою суб'єктивною метою його перетворення і фіксацією не лише суцього, а і належного твердження, і стала підґрунтям для систематизації процесу виявлення передумов концепції здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху (див. рис. 1).

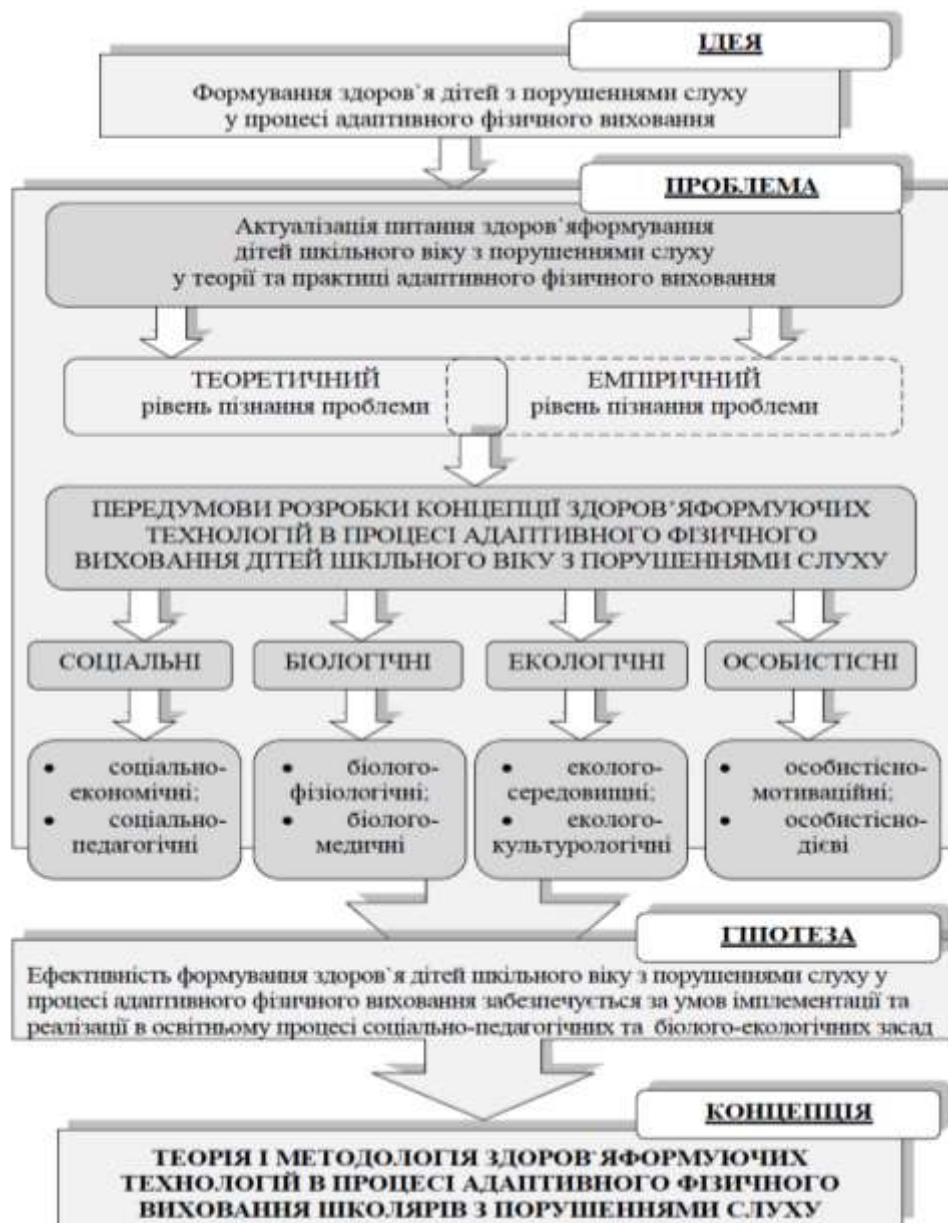

Рисунок 1. Структура наукового пізнання передумов концепції здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху

Формулювання ідеї нашого дослідження базувалось на сучасних концептуальних засадах й методологічних підходах здоров'я-формування дітей, підлітків та молоді в процесі фізичного виховання, які запропонували й впровадили у роботах В. Бобрицька [1]; М. Дутчак [2]; В. Зайцев, С. Крамський, Н. Олейник [4]; Т. Круцевич, Г. Безверхня [5]; С. Футорний [11, 12]; Л. Лубишева [6]; В. Кашуба, Н. Гончарова [15, 16, 18, 19].

Перехід від ідеї до проблеми дослідження було здійснено нами після актуалізації досліджуваного питання на базі органічно взаємопов'язаних і взаємообумовлених у цілісній структурі наукового пізнання теоретичного та емпіричного рівнів пізнання.

Організація та проведення дослідження на теоретичному рівні дало нам змогу виокремити сутність здоров'яформуючої діяльності як

окремого явища і висвітлити основні зв'язки умов її впровадження та здійснення у процесі адаптивного фізичного виховання дітей з порушеннями слуху.

Виконання дослідження на емпіричному рівні забезпечило формулювання описової характеристики цих умов, їх трансформацію в передумови обґрунтування проблематики фіксації протиріч між знанням про мотивацію, потреби, рівень теоретичних знань і практичних умінь дітей з порушеннями слуху щодо власної здоров'яформуючої діяльності та незнанням шляхів, засобів її реалізації у процесі адаптивного фізичного виховання. Тому окреслена проблема поєднує два елементи: знання про незнання та передбачення можливості відкриття – втілена у системі передумов концепції здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху.

До запропонованої нами структури наукового пізнання передумов концепції здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху увійшло чотири категорії передумов: соціальна, біологічна, екологічна та особистісна [14, 17].

Категорію соціальних передумов склали гостра потреба сучасного суспільства у гармонійній фізично і розумово розвинутій особистості та здатність інтегрованого члена суспільства до успішної адаптації і самореалізації у соціальному середовищі [8, 10]. Вивчення змісту

соціальних передумов дозволило виокремити їх спрямованість:

- *соціально-педагогічні передумови* – інноваційні зміни у системі інклюзивної освіти та переорієнтація на систему загальноосвітніх закладів; збільшення навчального навантаження за рахунок розширення інформаційного забезпечення та імплементації дистанційної складової; збільшення уваги до формування здоров'я дітей у системі освіти; актуалізація здоров'я-розвиваючого та здоров'язберігаючого освітнього середовища; нестачу науково-обґрунтованих та апробованих технологій, спрямованих на формування здоров'я у процесі фізичного виховання;

- *соціально-економічні передумови* – формування європейського погляду українського суспільства щодо сприйняття та рівноправності прав, свобод і обов'язків здорових людей та осіб з інвалідністю; модернізація та популяризація здорового способу життя, здорового громадянина як повноцінного члена успішного, економічно незалежного суспільства; відновлення поняття «громадське здоров'я» та його змісту, у якому центральну складову і невід'ємну частину має індивідуальне здоров'я громадянина і відповідальність за нього.

До біологічних передумов концепції здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху ми віднесли положення, які відповідають поняттю норми і патології функцій окремих систем організму з урахуванням впливу складових

здорового способу життя:

- *біолого-фізіологічні* – гіподинамія та гіпокінезія, які є результатом потужної і доступної технологізації життя й причини уповільнення фізіологічної активності організму; пригнічення адаптаційних реакцій організму внаслідок сумачії вродженої чи набутої патології та щоденного навантаження (навчального, побутового, психологічного тощо); зниження імунної реактивності організму у відповідь на порушення раціональності способу життя; ослаблення функцій окремих систем організму та як наслідок погіршення діяльності опорно-рухового апарату; недотримання фізіолого-гігієнічних вимог до організації та здійснення освітнього процесу;

- *біолого-медичні* – відсутність сформованості медичної культури і розуміння потреби дотримуватись правил медичної, гігієнічної та санітарної безпеки; високий рівень захворюваності обумовлений не тільки вродженою чи набутою патологією, а і суміжними захворюваннями; поява та розповсюдження нових патогенних чинників біологічного походження, що спричиняють поглиблення набутої патології або хронічних захворювань; недосконала система профілактики, превентивної медицини, медичного супроводу та контролю за станом здоров'я.

Дослідження у межах констатувального експерименту рівня їх соматичного здоров'я за методикою Л.Г. Апанасенко, засвідчило, що високий рівень соматичного здоров'я встановлений лише у двох групах обстежених

школярів та характерний для 13% обстежених кожної групи, середній рівень склав 33%, а решта – майже 54% – сумарно рівень нижче середнього і низький рівень [9].

У категорії екологічних передумов впровадження здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху проаналізовано сучасні тенденції формування екологічної культури особистості та суспільства у контексті збалансованого розвитку:

- *еколого-середовищні* – зменшення негативного впливу навколишнього середовища і окремих його складових на організм завдяки застосуванню певного режиму та умов виконання фізичних вправ; розуміння поняття екологічної чистоти і екобезпеки в освітньому процесі та поза ним; імплементації природних умов навколишнього середовища в освітній процес за для його популяризації; використання сил природи у системі зміцнення організму та покращення якості життя;

- *еколого-культурологічні* – розширення екологічного світогляду, світобачення та свідомості через освіту, і фізичне виховання зокрема; прищеплення екологічної поведінки і діяльності щодо створення системи моральних, матеріальних і духовних еколого-культурних цінностей; інтеграція у систему освіти оптимальних норм і способів взаємодії суспільства з навколишнім середовищем; формування системи екологічних знань та її сполучення з системою предметних знань.

Проведена нами екологічна оцінка довкілля спеціалізованих шкіл-інтернатів для дітей з порушенням слуху засвідчила незадовільний стан навколишнього середовища та деякі невідповідності цих установ державним будівельним нормам й нормам екологічної оцінки довкілля. Так, серед чотирьох обстежених установ дві спеціалізовані загальноосвітні школи-інтернати для дітей з порушенням слуху розміщені близько до автомобільних магістралей регіонального значення із розташованими на них у радіусі від 100 до 500 м автозаправними станціями та комплексами. Усі досліджені установи на периметрі земельної ділянки не мають повноцінної захисної зеленої смуги. Відсутні відкриті майданчики для проведення занять з фізичної культури, а стан критих майданчиків потребує капітального ремонту і встановлення відповідного обладнання, зокрема, вікна спальних корпусів виходять на вищезазначені автомобільні магістралі. Також близько до земельних ділянок двох навчальних закладів розміщені приватні садиби з активним веденням домашнього господарства та утриманням свійської худоби тощо [9].

Характеристика особистісних передумов концепції здоров'я-формуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху дала змогу виокремити:

- *особистісно-мотиваційні* – відсутність усвідомлення цінності здоров'я і прагнення дотримуватися всіх правил та норм здорового способу життя; не сформованість відповідального ставлення до

власного здоров'я та здоров'я оточуючих, активної світоглядної позиції щодо здорової життєдіяльності; зниження власних потреб і бажань до оптимізації рівня здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості як у процесі фізичного виховання, так і під час самостійної організації рухової активності; пріоритетність пасивного образу життя та викривлене сприйняття нових видів залежностей (ігроманія, токсикоманія, гаджетоманія, інтернет-залежність);

- *особистісно-дієвий* – несформована індивідуальна система поведінки, спрямована на досягнення повного фізичного, психологічного та соціального благополуччя, що базується на категоріях, як-от: уклад життя, режим праці і відпочинку, культура міжособистісного спілкування, профілактика шкідливих звичок; низький рівень теоретичних знань та практичних умінь щодо здійснення здоров'яформування; відсутність досвіду формування власного здоров'я та позитивного емоційного супроводу здоров'я-розвиваючої діяльності.

Порівняльна характеристика потреб та інтересів школярів із порушеннями слуху до занять фізичною культурою, зокрема в процесі їхнього фізичного виховання, засвідчила, що серед обстеженого контингенту найбільша кількість дітей турбується саме про власний фізичний стан. Результати опитування також продемонстрували, що майже 60% респондентів даної нозології та вікової групи були повністю не задоволені власним фізичним станом. Так, майже 75% опитаних висловили бажання

корегувати фізичний стан, а 80% дітей зазначили можливість ефективно корегувати фізичний стан за умови врахування інтересів у режимах та видах рухової діяльності, що включаються у процес їхнього фізичного виховання [3].

Результати вивчення самооцінки рівня сформованості практичних умінь та навичок школярами з вадами слуху засвідчили, що понад 67% учнів незалежно від віку та ступеня ураження слухової функції знаходяться на невпевненому (індиферентному) рівні. Майже 27% дітей та підлітків оцінюють свої практичні навички на початковому рівні, і лише 6 % школярів вважають що їх рівень сформованості практичних умінь та навичок до здійснення здоров'яформуючої діяльності відповідає достатньому рівню.

Аналіз відповідей школярів із вадами слуху дозволив окреслити найскладніші для них уміння, з-поміж яких були зазначені ті, що пов'язані з організацією оптимального рухового режиму (83,5 %), із самостійним складанням програми фізкультурно-оздоровчих занять (91,3 %), із застосуванням знань про специфіку впливу певних видів фізичних вправ на організм (84,9 %), із здійсненням контролю за фізичними навантаженнями на заняттях (95,5 %).

Отримані результати педагогічного спостереження продемонстрували неосвіченість майже 77 % учнів у питаннях щодо складання індивідуальних програм фізкультурно-оздоровчих занять; розробці комплексів ранкової гігієнічної гімнастики; обґрунтуванню режимів харчування;

рекомендацій застосування засобів проти травматизму при заняттях фізичною культурою і спортом.

Нами встановлено, що майже 83% школярів не володіють інформацією уявлення про основи організації рухового режиму, характеристики вправ і підбору форм занять залежно від особливостей індивідуальної навчальної діяльності, самопочуття і показників здоров'я; основи техніки безпеки та профілактики травматизму на заняттях фізичною культурою; базові уміння надання першої медичної допомоги; основи організації та проведення спортивно-масових заходів або змагань з видів спорту; специфіку впливу певних видів фізичних вправ на організм людини тощо.

Отже, теоретико-емпіричне визначення передумов впровадження здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху окреслило гіпотезу нашого дослідження у якій окреслюється один із можливих варіантів вирішення висвітленої нами проблеми, істинність якого потребує наукового підтвердження.

Дискусія. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, освіта заради здоров'я передбачає свідомо сформульовані можливості для набуття знань, зокрема певну форму комунікації, спрямовану на поліпшення інформованості з питань здоров'я та його охорони, поліпшення знань і розробку життєвих умінь та навичок, що сприяють забезпеченню здоров'я окремих осіб та населення співтовариства [1, 10, 15].

Освіта заради здоров'я передбачає також розвиток, посилення мотивації, упевненості (у власній ефективності), важливих для діяльності на покращення здоров'я, включає інформування, що стосується основоположних соціально-економічних і екологічних факторів, які впливають на здоров'я.

Освіта заради здоров'я має спрямовуватися на збільшення спроможності людей робити правильний вибір, посилювати контроль за здоров'ям, формувати вміння та навички спрямовувати зусилля на власне благополуччя, на створення здорового середовища. Наразі більшість дослідників сходяться на думці, що яким досконалим не було б законодавство про здоров'я, фінансування, система охорони здоров'я, особисте матеріальне благополуччя, найважливішим фактором для здоров'я є позиція самої людини, її відповідальне ставлення [3, 13].

У Національній доктрині розвитку освіти зазначається, що освіта має орієнтуватися на «вихованні людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності» [18].

У сучасних дослідженнях науковці наголошують на тому, що тільки увівши до основи освітнього процесу гуманістичні засади, можна побудувати здоров'язберезувальний освітній простір [4, 10].

Дослідженнями науковців також доведено, що у розвиненому суспільстві рівень здоров'я значною мірою пов'язаний із рівнем освіти.

Чим вище освітній рівень певного соціального середовища, тим кращі, зазвичай, в ньому узагальнені показники здоров'я. Звісно, що піклування про власне й громадське здоров'я неможливо без знання навіщо це важливо та як саме це робити. До того ж варто розуміти поняття освіти у цьому контексті не лише як освіти оздоровчої спрямованості, а й ширше – як освіти загалом. Чим ширше знання основних природознавчих, філософських, гуманітарних положень, тим більше можливостей створювати у суспільстві системне уявлення про проблему здоров'я взагалі. Крім того, поняття освіти потрібно розуміти комплексно: і як надання інформації, і як навчання методам, прийомам і навичкам здорового способу життя, і як виховання в дусі безумовного пріоритету цінностей індивідуального й громадського здоров'я в усіх його проявах, сферах і рівнях.

Висновки. Результати дослідження обґрунтували проблематичну ситуацію зі станом здоров'я, рівнем сформованості знань та практичних умінь щодо ведення здорового способу життя дітей шкільного віку з вадами слуху і проявили можливі шляхи подолання цієї ситуації через впровадження здоров'яформуючих технологій.

Розробка, впровадження та реалізація концепції здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей з порушеннями слуху передбачає активізацію наукового пізнання відповідно до запропонованої структури та урахування передумов її розробки.

Так, нами окреслено такі категорії, як-от: соціальні, біологічні, екологічні та особистісні.

Перспективою подальших досліджень стане розробка і впровадження до освітнього процесу

закладів спеціальної освіти здоров'яформуючих технологій під час адаптивного фізичного виховання дітей із порушеннями слуху та їхня практична апробація для визначення ефективності авторської концепції.

Література:

Reference:

1. Бобрицька В. Організаційно-педагогічні умови формування самостійної компетенції майбутнього викладача вищої школи в умовах магістратури. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2010;2:48-52. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2010_2_12
2. Дутчак МВ. Парадигма оздоровчої рухової активності: теоретичне обґрунтування і практичне застосування. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015;2:44–52.
3. Кашуба В, Маслова О, Ричок Т. Особливості ставлення школярів із вадами слуху до власного здоров'я. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. [Інтернет] 2017; 30:115-121. Доступно: <http://sportvisnyk.eenu.edu.ua/index.php/sportvisnyk/article/view/257>.
4. Крамской СИ, Зайцев ВП, Олейник НА. Здоровье, формирующие технологии в учебном процессе по дисциплине «Физическая культура». Белгород: Изд-во БГТУ. 2009. 190 с.
5. Круцевич ТЮ, Безверхня ГВ. Рекреация у физической культуре разных групп населения. Київ: Олімпійська література. 2010. 248 с.
1. Bobryts'ka V. Organizational and pedagogical conditions for the formation of independent competence of the future teacher of higher education in terms of master's degree. *Pedagogical education: theory and practice. Pedagogy. Psychology*. 2010;2:48-52. Available from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2010_2_12. Russian.
2. Dutchak MV. Paradigm of health-improving motor activity: theoretical substantiation and practical application. *Theory and methods of physical education and sports*. 2015;2:44–52. Ukrainian.
3. Kashuba V, Maslova O, Rychok T. Features of the attitude of students with hearing impairments to their own health. *Youth Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka East European National University*. [Internet] 2017;30:115-121. Available from: <http://sportvisnyk.eenu.edu.ua/index.php/sportvisnyk/article/view/257>. Ukrainian
4. Kramskoy SI, Zaytsev VP, Oleynik NA. Health, forming technologies in the educational process in the discipline «Physical Culture». Belgorod: BGTU. 2009. 190 p. Russian.
5. Krutsevych TYU, Bezverkhnya HV. Recreation in physical culture of different groups of the population. Kyiv: Olympic Literature. 2010. 248 p. Ukrainian

6. Лубышева ЛИ. Концепция спортизации в системе физкультурного образования. *Психологические и педагогические науки*. 2016;2-1:44-53. Доступно: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontseptsiya-sportizatsii-v-sisteme-fizkulturnogo-obrazovaniya> (дата звернення: 04.10.2020).
7. Маслова ОВ, Гопей ММ. Обґрунтування необхідності розробки інноваційних технологій для оптимізації процесу фізичного виховання дітей з вадами слуху. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту* [Інтернет]. 2017;3:78-85. Доступно: <http://tmfvs-journal.uni-sport.edu.ua/article/view/120823>. DOI: 10.32652/tmfvs.2017.3.78-85.
8. Маслова ОВ, Гопей ММ. Особливості фізичного розвитку і фізичної підготовленості школярів з вадами слуху та перспективи їх корекції засобами спортивних ігор. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016;2:139-146.
9. Маслова ОВ, Савченко ЮО, Богданович ЛВ, Голуб ЮЮ, Шумійчук ВВ. Ендоекологічні підходи формування здоров'я дітей з вадами слуху у процесі адаптивного фізичного виховання. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2018;6(100):59-62.
10. Форостян ОІ. Теоретико-методичні засади адаптивного фізичного виховання підлітків з порушеннями слуху. *Наука і освіта*. 2015;5:128-133.
11. Футорний СМ. Здоровье сберегающие технологии в процессе физического воспитания студенческой молодежи. Киев: Саммит-книга; 2014. 296 с.
6. Lubysheva LI. The concept of sportization in the system of physical education. *Psychological and pedagogical sciences*. 2016;2-1:44-53. Available from: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontseptsiya-sportizatsii-v-sisteme-fizkulturnogo-obrazovaniya> (access: 04.10.2020). Russian.
7. Maslova OV, Hopey MM. Substantiation of the need to develop innovative technologies to optimize the process of physical education of children with hearing impairments. *Theory and methods of physical education and sports*. 2017;3:78-85. Available from: <http://tmfvs-journal.uni-sport.edu.ua/article/view/120823>. DOI: 10.32652/tmfvs.2017.3.78-85 Ukrainian.
8. Maslova OV, Hopey MM. Features of physical development and physical fitness of schoolchildren with hearing impairments and prospects of their correction by means of sports games. *Dnieper Sports Bulletin*. 2016;2:139-146. Ukrainian.
9. Maslova OV, Savchenko YuO, Bohdanovych LV, Holub YuYu, Shumiychuk VV. Endoecological approaches to the formation of the health of children with hearing impairments in the process of adaptive physical education. *Scientific journal of NPU named after MP Dragomanova. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. 2018;6(100):59-62. Ukrainian.
10. Forostyan OI. Theoretical and methodological principles of adaptive physical education of adolescents with hearing impairments. *Science and education*. 2015;5:128-133. Ukrainian.
11. Futorniy SM. Health-saving technologies in the process of physical education of student youth. Kiev: Summit Book; 2014. 296 p. Russian.

12. Футорний СМ, Шкребтий ЮМ, Маслова ЕВ. Тенденции формирования здорового образа жизни современного молодого поколения. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2015;9(64):89-91.
12. Futorniy SM, Shkrebtii YuM, Maslova EV. Trends in the formation of a healthy lifestyle of the modern young generation. *Scientific journal of NPU named after MP Dragomanova. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. 2015;9(64):89-91. Russian.
13. Futornyi S, Maslova O, Shmatova O, Osadcha O, Rychok T, Hopey M, Tarnavskiy A. Modern aspects of the ecological culture implementation in the physical education process of different population groups. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. [Internet] 2020 Jen [cited 2020 March 2]; 20(1):348–353. Available from: https://efsupit.ro/images/stories/februari_e2020/Art%2049.pdf
DOI:10.7752/jpes.2020.s1049
13. Futornyi S, Maslova O, Shmatova O, Osadcha O, Rychok T, Hopey M, Tarnavskiy A. Modern aspects of the ecological culture implementation in the physical education process of different population groups. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. [Internet] 2020 Jen [cited 2020 March 2]; 20(1):348–353. Available from: <https://efsupit.ro/images/stories/februarie2020/Art%2049.pdf>
DOI:10.7752/jpes.2020.s1049
14. Futornyi S. Actual issues of improving the process of students physical education through the application of modern health-saving technologies. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*. 2014;14:26-30.
14. Futornyi S. Actual issues of improving the process of students physical education through the application of modern health-saving technologies. *Youth Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka East European National University*. 2014;14:26-30.
15. Kashuba V, Goncharova N, Butenko H. Practical implementation of the concept of health-forming technologies into the process of physical education of primary school age children. *Journal of Education, Health and Sport* [Internet]. 2018;8(6):469-477. Available from: http://www.ojs.ukw.edu.pl/index.php/jo_hs/article/view/6579.
DOI:10.22141/2224-0551.13.1.2018.127059
15. Kashuba V, Goncharova N, Butenko H. Practical implementation of the concept of health-forming technologies into the process of physical education of primary school age children. *Journal of Education, Health and Sport* [Internet]. 2018;8(6):469-477. Available from: http://www.ojs.ukw.edu.pl/index.php/jo_hs/article/view/6579.
DOI:10.22141/2224-0551.13.1.2018.127059
16. Kashuba V, Futornyi S, Andrieieva O, Goncharova N, Carp I, Bondar O, Nosova N. Optimization of the Processes of Adaptation to the Conditions of Study at School as a Component of Health Forming Activities of Primary School-Age Children. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)* [Internet]. 2018;18(4):2515.
16. Kashuba V, Futornyi S, Andrieieva O, Goncharova N, Carp I, Bondar O, Nosova N. Optimization of the Processes of Adaptation to the Conditions of Study at School as a Component of Health Forming Activities of Primary School-Age Children. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)* [Internet]. 2018;18(4):2515.

- Available from: <http://efsupit.ro/images/stories/decembrie2018/Art%20377.pdf>
DOI:10.7752/jpes.2018.04377
17. Kashuba V, Maslova O. Prerequisites for the development of the concept of health-forming technologies in the process of adaptive physical education of school-age children with hearing impairment. *Journal of Education, Health and Sport formerly Journal of Health Sciences*. [Internet] 2017;3:824-834. Available from: <http://www.ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/5530>
DOI: 10.5281/zenodo.1252439
18. Goncharova NM. Preconditions of the concept of health forming technologies in the process of physical education of primary school-aged children. *Health, sport, rehabilitation*. [Internet] 2018;4(2):22-27. Available from: <http://sportsscience.org/index.php/health/article/view/761>
DOI: 10.34142/HSR.2018.04.02.02
19. Kashuba V, Goncharova N. Optimization of the process of primary school age children adaptation: practical expertise. *Journal of Education, Health and Sport* [Internet]. 2018;8(7):665-674. Available from: <http://www.ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/download/6580/8288>
DOI: 10.5281/zenodo.2561331
- Available from: <http://efsupit.ro/images/stories/decembrie2018/Art%20377.pdf>
DOI:10.7752/jpes.2018.04377
17. Kashuba V, Maslova O. Prerequisites for the development of the concept of health-forming technologies in the process of adaptive physical education of school-age children with hearing impairment. *Journal of Education, Health and Sport formerly Journal of Health Sciences*. [Internet] 2017;3:824-834. Available from: <http://www.ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/5530>
DOI: 10.5281/zenodo.1252439
18. Goncharova NM. Preconditions of the concept of health forming technologies in the process of physical education of primary school-aged children. *Health, sport, rehabilitation*. [Internet] 2018;4(2):22-27. Available from: <http://sportsscience.org/index.php/health/article/view/761>
DOI: 10.34142/HSR.2018.04.02.02
19. Kashuba V, Goncharova N. Optimization of the process of primary school age children adaptation: practical expertise. *Journal of Education, Health and Sport*. [Internet] 2018;8(7):665-674. Available from: <http://www.ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/download/6580/8288>
DOI: 10.5281/zenodo.2561331

Інформація про автора:

МАСЛОВА Олена Володимирівна,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-4926-7681

E-mail: 0205@ukr.net

Стаття надійшла 22 вересня 2020 року

Маслова О. Структура наукового пізнання передумов концепції здоров'яформуючих технологій у процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2020; 2(4):74-87.
DOI:10.28925/2664-2069.2020.2.7